

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Плетенчук Р.С.

студентка;

Тараненко С.М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ГАРАНТІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Загальновідомо, що усі громадяни незалежно від віку, соціального статусу чи майнового стану володіють певними майновими правами. Так одним із головних і найважливіших майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є право на житло. Згідно з чинним законодавством, на державу покладається обов'язок утримувати та виховувати [1], здійснювати охорону [2], надавати допомогу [3] дітям зі статусом «дитина-сирота» і «дитина, позбавлена батьківського піклування». Проте аналіз чинного законодавства на практиці свідчить про низку порушень у сфері збереження та захисту житлових прав таких категорій дітей, в тому числі дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. На жаль, внаслідок недосконалості законодавства та відсутності суворого контролю за діяльністю службових осіб ЖКГ, нотаріусів, осіб органів державної влади, осіб, які замінюють батьків, порушуються права на забезпечення дітей соціальним житлом. Незважаючи на усі нормативно-правові документи, діти залишаються найменш захищеною ланкою українського суспільства, а особливо це стосується дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, чий права часто порушуються або взагалі не визнаються.

Наразі це питання є як ніколи актуальним, адже проблема сирітства в Україні особливо посилилася в останні два роки. За офіційними даними, близько 5000 дітей стали сиротами внаслідок військових дій. Зафіксовано близько 800 випадків, коли дитина стала сиротою через те, що батьки залишилися проживати в зоні АТО або пропали безвісти. Так, за інформацією Міністерства соціальної політики, сьогодні майже 13 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на непідконтрольних українському Уряду територіях, або виведенні до РФ і їх доля не відома.

Водночас, лише за останніми офіційними даними, на 1 січня 2016 року в Україні проживає 73 182 дітей-сиріт і лише 20-23% – сироти, інші – діти, позбавлені батьківського піклування [4]. У цьому плані, як зазначають у своїй праці науковці Комарова Н.М., Пеша І.В., що за роки глибоких трансформацій українського суспільства виникли істотні проблеми з подальшим

влаштуванням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, після закінчення навчання в інтернатному закладі. Крім того, практично зруйновано систему після інтернатного влаштування такої дитини, і передусім – забезпечення її житлом. Організаційні структури, які мають надавати допомогу такій молоді, як свідчить практика, діють неефективно [5]. Разом із тим у цьому аспекті важливо наголосити, що відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» відповідальність за збереження житла і повернення його дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, несуть місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування [3].

Як відомо, задекларована можливість отримати житло дитині-сироті на пільгових засадах є у більшості випадків нереальною з огляду на обсяги державного будівництва та відсутність механізму вирішення цього питання на місцевому рівні. Не можна визнати і таке, що діти, які мають власне житло, не завжди можуть розраховувати на розв'язання житлового питання після досягнення повноліття. Причини такої ситуації різні. Проаналізуємо деякі основні проблеми збереження та захисту житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме:

1. У сфері майнового права дітей-сиріт, першочерговим є прозорість та однозначність трактування нормативно-правової бази. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, погано орієнтуються у своїх правах, не знають, до кого звернутися в разі їх порушення. Тому важливу роль у сфері майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відіграє інформованість щодо своїх прав, можливостей їх здійснення та ефективного захисту. Однак місцеві органи влади часто не обтяжують себе клопотом, аби поінформувати дітей-сиріт про майно, яке їм належить. Часто це відбувається лише з ініціативи самих неповнолітніх. Також не у кращому стані робота з повідомлення про осіб, які можуть розпоряджатися та управляти цим майном [5].

2. Зловживання у процесі управління майном сиріт виникають у сфері збереження за дитиною неприватизованого житла. Перш за все, це відбувалося внаслідок суперечностей, що існували в законодавчих актах. Так, Закон України «Про охорону дитинства» [3] передбачає, що у разі передачі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку чи піклування, влаштування в будинки дитини, дитячі будинки, школи-інтернати, дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї жила приміщення, в якому вони проживали, зберігається за дітьми протягом усього часу перебування їх у цих закладах, у опікунів чи піклувальників, дитячому будинку сімейного типу, прийомній сім'ї незалежно від того, чи проживають у жиллому приміщенні, з якого вибули діти, інші члени сім'ї.

3. Великою проблемою є те, що за останні роки зросла кількість незаконних операцій з житлом. У цьому випадку важливою гарантією захисту майнових прав дітей є ст. 17 Закону України «Про охорону дитинства» [3], яка встановлює, що батьки або особи, які їх замінюють, не мають права без дозволу органів опіки і піклування укладати договори, які підлягають

нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, відмовлятися від належних дитині майнових прав, здійснювати розподіл, обмін, відчуження житла, зобов'язуватися від імені дитини порукою, видавати письмові зобов'язання [6].

4. Зустрічаються окремі випадки порушень щодо законності рішень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування при наданні дозволів на укладання угод з житлом і майном від імені сиріт; трапляються факти службової недбалості посадових осіб, факти службового підроблення, тобто складання та видачі завідомо неправдивих документів, що спричиняє втрату майна дітьми. На практиці саме беззахисність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають під опікою і піклуванням у сім'ях громадян, провокує посадових осіб на протизаконні вчинки, особливо якщо справа стосується житлових та майнових інтересів [5].

5. Найбільш актуальною проблемою залишається те, що родичі не мають бажання збільшувати кількість проживаючих у квартирі, використовують житло, яке належить дитині, на власний розсуд, мало опікуючись її подальшою долею; батьки, які проживають на житловій площі, ведуть асоціальний спосіб життя, пиячать, створюють такі нестерпні умови, що краще жити в гуртожитку, ніж у власній квартирі; небажання самої дитини обтяжувати родичів своєю присутністю через малу житлову площу, ставати причиною конфліктів, непорозумінь; житло перебуває у такому стані, що неможливо жити, а коштів на його ремонт і облаштування немає; випускникам вигідніше жити в гуртожитку, а не на власній житловій площі, бо в такому випадку не потрібно платити за житло [5].

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновки, що законодавство України має численну кількість недопрацювань у сфері збереження та захисту житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківських прав. До того ж усе це несе за собою великі проблеми, які безпосередньо впливають як на життя соціально незахищених дітей так і на суспільство загалом. Крім того, для вирішення значної кількості цих питань варто зобов'язати фахівців центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, що здійснюють соціальне супроводження, інформувати вихованців та осіб, які замінюють батьків про їх права та обов'язки. Також варто посилити відповідальність посадових осіб за незалежне збереження майна, службову недбалість, підроблення документів та інші правопорушення, що спричинили або могли спричинити порушення майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

З позиції сьогодення, стає очевидним, що необхідно приділити увагу більш жорсткому відстежуванню вчинення правочинів від імені дітей: здійснення продажу, обміну, дарування житла, адже найчастіше саме завдяки таким махінаціям, діти-сироти та діти, позбавленні батьківських прав, починають жити аморальним та асоціальним життям, що значною мірою впливає на суспільство загалом.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Верховна Рада України. Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2010. – 63 с.
2. Сімейний кодекс України: із змінами і доповненнями станом на 15.06.2012 р.: офіційний текст. – К.: Правова єдність, 2012. – 80 с.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III (з подальшими змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
- 4.<http://magnolia.org.ua/uk/content/ponad-73-tysyachi-ditey-syrit-prozhyvaye-v-ukrayini>.
5. Комарова Н.М. Методичні рекомендації для соціальних працівників, державних службовців щодо розвитку сімейних форм виховання / Н.М. Комарова, І.В. Пеша. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2006. – 92 с.
6. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затв.наказом Міністерства юстиції України 03.03.2004 р. № 20/5 [Текст] // ОВУ. – 2004. – № 10. – Ст. 639.